

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

НОВОСАДОВА С.А.

svetlananovosadova8@gmail.com.

Викладач кафедри мистецьких дисциплін

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м.Житомир, Україна

Стратегічні завдання реформування освіти в Українській державі відображені в основоположних документах – Законі України „Про вищу освіту,” Національній доктрині розвитку освіти та Концепції гуманітарної освіти України полягають у підвищенні уваги до становлення особистості, здатної до творчості та професійного зростання. Важливим показником професійного становлення майбутнього вчителя є вміння самостійно засвоювати та творчо застосовувати знання на практиці. Самостійну роботу нерідко розглядають як окремий вид навчальних занять поряд з лекціями, семінарами, практичними та ін., оскільки вона є основним методом засвоєння знань та умінь.

Проблема формування творчої самостійності особистості завжди знаходиться в колі уваги вітчизняних дослідників на різних періодах розвитку педагогічної науки і практики. Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що дана проблема досліджувалася багатьма провідними вченими-педагогами (С. Вітвицькою, І. Лернером, М. Махмутовим, В. Онищуком, П. Підкасистим, М. Скаткіним, Н. Тализіною, Т. Шамовою, Г. Щукіною та ін.). Психологічний її аспект висвітлено в працях Б. Анан'єва, Л. Виготського, І. Гальперіна, Д. Дубравської, Д. Ельконіна, С. Рубінштейна та ін. Поняття „самостійна робота” є багатограним, тому використовується різними авторами

в різному значенні. Розмаїтість трактування цієї категорії залежать від того, який зміст вкладено в слово „самостійність”.

В етимологічному словнику української мови самостійність (корінь „сам” споріднене з грецьким „один” та латинським „один раз”) трактується як уміння діяти без сторонньої допомоги або керівництва. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови „самостійність” визначається, як уміння діяти без сторонньої допомоги або керівництва, позбавлений сторонніх впливів, оригінальний. Український педагогічний словник пояснює самостійність, як „одну з властивостей особистості”, що характеризується двома факторами: по-перше, сукупністю знань, умінь і навичок, якими володіє особистість; по-друге, ставлення особистості до процесу діяльності, її результатів і умов здійснення, а також зв'язками з іншими людьми, які складаються в процесі діяльності [4,с. 297].

У зарубіжній педагогічній літературі використовуються терміни, що підкреслюють різні аспекти самостійної роботи. У Німеччині, Англії, Швейцарії використовують термін „тиха робота”, який підкреслює тишу і відокремленість, що панують під час самостійної роботи. У французькій і англійській літературі зустрічається термін „індивідуальна робота”. У США термін „незалежне навчання” (independent study) представляє собою поняття самостійності у вузькому значенні. Для такого навчання характерна відсутність постійного нагляду вчителя. Незалежному навчанню протиставляється „індивідуально прописане навчання”, що є навчанням, здійснюваним під детальним керівництвом.

Психологи розглядають самостійність як одну з вольових рис характеру. Вона полягає у вмінні орієнтуватися на власний досвід, знання й переконання, а не на тиск чи прохання з боку інших[5,с. 244]. На думку Д. Дубравської, самостійною варто вважати людину, якій притаманна сильна воля. Ю. Кулюткін у загальній формі самостійність визначає „як важливу якість особистості, що лежить в основі творчої спрямованості людини, продуктивності її діяльності [3,с. 310].

У педагогічних дослідженнях чітко розмежоване поняття „самостійна діяльність” та „творча самостійна діяльність”. Науковці, які досліджують самостійну роботу у вищій школі (С. Архангельський, М. Гарунов, С. Зінов’єв, П. Підкасистий та ін.) також вкладають у термін „самостійність” різний зміст. С. Архангельський трактує це поняття як самостійне набуття знань, пошук необхідної інформації для розв’язання учбових задач [2]. О. Молібог визначає „самостійну роботу” як діяльність, яка складається з багатьох елементів: творче сприймання та осмислення учбового матеріалу, підготовка до практичних екзаменів, заліків, виконання курсових та дипломних робіт [8]. У своїх дослідженнях І. Малкін до самостійних робіт творчого типу відносить такі роботи, в яких учень створює щось нове, оригінальне, що виражає його індивідуальні нахили.

П. Підкасистий вважає, що „самостійна робота у вищій школі є специфічним засобом організації й управління самостійною діяльністю у навчальному процесі”. З одного боку, на думку вченого, вона являє собою навчальне завдання, тобто об’єкт діяльності студента, запропонований викладачем чи передбачений програмою, посібником, а з іншого — спосіб діяльності, яка спрямована на виконання відповідного учбового завдання, для отримання зовсім нового, раніше невідомого їй, знання, або для поглиблення вже наявних знань. Творча самостійна робота, визначає вчений, характеризується тим, що учень самостійно:

- а) здобуває нові знання (нові для нього, а не для суспільства);
- б) використовує відомі способи рішення в новій ситуації;
- в) знаходить нові для нього способи рішення проблемних задач;
- г) створює нові (типові та нетипові) задачі;
- д) створює нові моделі [9].

М. Князева ототожнює самостійну роботу з самоосвітою. Вона переконана, що нічому не можна навчити, можна навчитися [7, с. 170]. Ці думки продовжує розвивати А. Алексюк, який вважає, що самостійність передбачає володіння складними вміннями і навичками, бачити сенс та мету роботи,

організацію власної самоосвіти, вміння по-новому підходити до вирішуваних питань, здатність до творчості [1].

На думку В. Буряка, В.Лозової, Г. Сороки, в системі показників, що характеризують навчальну творчу діяльність, зазвичай, важливими є такі: самостійність, ініціативність, творча активність. Тому можна зробити висновок, що будь-яка творча діяльність учня передбачає його самостійність у процесі навчання. Але самостійна робота буде творчою лише за умови, якщо вона зумовлює мислительні та практичні дії школяра, певним чином організовані вчителем, на критично-творчому та творчому рівнях.

Вчений-педагог-музикант О. Рудницька в своїх працях розрізняє поняття „самостійна робота” та „самостійність”, і вважає, що різниця між ними полягає у характеристиці пізнавальної діяльності суб’єкта навчання. Під самостійною вона розуміє роботу, що здійснюється без допомоги педагога та його безпосереднього впливу. За своїми зовнішніми умовами така робота може бути як репродуктивною, так і пошуковою. Самостійність О. Рудницька визначає як характеристику внутрішньої сутності особистості, що пов’язана з її інтелектуальною стороною. Вона виявляється в розумовій продуктивності суб’єкта, його здатності ставити мету, планувати свою діяльність, приймати відповідне рішення, шукати варіанти розв’язання поставлених творчих задач [10].

Група вчених Л. Качалова, Д. Качалов, А. Качалов, беручи до уваги різні точки зору розуміння самостійності, звертають увагу на те, що творчу самостійність можна розуміти в двох аспектах: як якість людини, яка відображає ставлення людини до пізнання, його результати та умови здійснення, відношення до навчальної діяльності як творчої, яка здатна піднести набуті знання на вищий рівень та як діяльність, яка проявляється в самоуправлінні процесом творчого перетворення цілей та результатів учіння. Отже, на думку вчених-педагогів, творча самостійність як діяльність — це ціле направлена, керована самим суб’єктом творча діяльність; як якість особистості,

що об'єднує в собі прагнення до пізнання, перетворення своїх знань на основі творчого пошуку і створення нового, оригінального продукту [6, с. 52-53].

Аналізуючи всі підходи до визначення самостійної роботи, зазначаємо, що її роль в учбовому процесі завжди була усвідомлена. Враховуючи думки дослідників, можна зробити висновок, що самостійне здобування особистістю нових знань — це процес творчий, який формує її інтелект та характер, сприяє глибокому і міцному засвоєнню знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексюк А.Н. Педагогіка вищої школи: Курс лекцій: Модульне навчання — Київ, 1993. — 218 с.
2. Архангельський С.И. Лекции по научной организации учебного процесса в высшей школе. — М.: Высшая школа, 1976. — 200 с.
3. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. — К.:Просвіта, 2001. —416 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник — Київ, Либідь, 1997. — 376 с.
5. Дубравська Д.М. Основи психології: Навч. посібник — Львів, Світ, 2001. — 280 с.
6. Качалова Л.П., Качалов Д.В., Качалов А.В. Технология формирования творческой самостоятельности у студентов педагогических вузов //Современные проблемы науки и образования — 2009. — №6 — С. 52 – 53.
7. Князева М.Л. Ключ к самосозиданию — М.:Молодая гвардия, 1990. — 255 с.
8. Молибог А.Г. Вопросы научной организации педагогического труда в высшей школе — 2-е изд., доп. — Минск: Вышэйш. школе, 1975. — 288 с.
9. Пидкасистый П.И., Коротяев В.И. Самостоятельная деятельность учащихся в обучении: Учебное пособие — М., 1978. — 76 с.
10. Рудницька О.П. Педагогіка загальна та мистецька: Навчальний посібник — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2005. — 360 с.